

40. Psalam 51

Glavni momenti

Molitelj u r. 1 počinje s iskrenim prizivanjem milosrđa Božjeg zbog počinjenog *bezakonja*, jer milosrđe Božje mu je sada jedina nada.

Ovaj je psalam pripisan Davidu; on je ovdje slika svakog grešnika, pa i nas samih. Činjenica da se David nije godinu dana smatrao grešnikom nakon ubojstva Urije i preljuba sa Bat-Šebom, jer prorok Natan mu je došao kad se već rodilo dijete (2Sam 11,27), govori da on ipak nije ishitreno, radi „liturgijskih“ zahtjeva, priznao grijeh nego da je ta svijest u njemu sazrijevala.

Priznanje grijeha označava početak unutarnjeg zaokreta i obraćenja. Jer ako ga on shvaća kao bezakonje, nevjernost, to znači da je svjestan da se nalazi u nemogućem položaju, tamo gdje nikako ne bi smio biti; odakle se treba što prije vratiti. Spoznao je da mu je Bog jedina nada; oko sebe ne nalazi ništa što bi moglo riješiti njegov položaj pa makar bio i kralj i cijelo mu je kraljevstvo bilo na raspolaganju. Sv. Augustin je dobro rekao: *velikoj mizeriji je potrebno još veće milosrđe*.

Molitelj ima samo jedan izlaz: *smiluj mi se, Bože!* Hebrejski *hanan* u biti znači *blagonaklono se nad nekoga nadviti*. Bog je često puta blagonaklon(jen) nad čovjeka da ga obaspe milošću (Ps 41,5; usp. 67,2; 102,14). Ovaj je glagol je kasnije prerastao i u ime *johanan* grč. *Iohannes* tj. Ivan=*Jahve je milostiv*.

Božju naklonost stavlja u još jaču sliku – *po milosrđu svome!* Hebr. *hesed* je jedna od temeljnih oznaka Božjih u SZ. Kod ljudi *hesed* postoji između bračnih drugova, rođaka, saveznika i prijatelja a odnosi se na učinkovitu vjernost, na zauzimanje za drugoga i zaštitu. Za Boga se često zajedno spominju Savez i *hesed* (Pnz 7,9.12) – to je ljubav zbog koje je sklopio Savez i koju u njemu pruža Izabranom narodu. To je Njegova vjernost koja postaje saveznička ljubav.

Molitelj se na koncu poziva na Božje *veliko smilovanje*: hebr. *rahamim* označava sposobnost nositi nekoga u sebi; to je ona ljubav i nježnost koju majka ima za svoje čedo, njezina sposobnost poistovjetiti se i osjećati njegovu situaciju kao svoju. Proroci dok govore o Bogu često stavljaju skupa *hesed* i *rahamim* (Hoš 2,21; Iz 54,7s). Ova tri vida Božje dobrote i Njegovog blagonaklonog stava prema Izraelu su razlog za ufanje molitelju; jedina su mu nada.

Mi znamo reći da je Bog besplatna, bezinteresna dobrotu. Ipak, to nije sasvim točno; takav je možda Bog filozofa jer njegov se interes ne da filozofski utemeljiti: ako ima interes, onda nešto treba a to znači da nije savršen. Sv. Pismo, čak i između redaka, daje naslutiti da se Bog raduje kad daje potrebitom. On želi u njega uliti svoju vrijednost i tako ga podizati jer ga osjeća kao majka svoje čedo (usp. Iz 49,15).

Kako je sa tri izraza opisao Božje milosrđe, isto će sa tri opisivati i svoj grijeh. Znači, koliko je Bog dobar, vjeran i nježan toliko je čovjek u stanju otići u suprotnom pravcu; udaljiti se od Boga.

Čovjekov grijeh jest *peša*, otpor Bogu, pobuna. On moli da Bog posvema izbriše njegovo neprijateljstvo; neka ga opere kao što se pere prljavo rublje; da očisti njegov *hatta*, *promašaj*. Želio bi biti čist; osjeti da je domovina njegove duše zapravo čistoća, iako to u životu nije uvijek dovoljno jasno.

Iako naprema tri izraza Božje dobrote stoje tri izraza njegovog grijeha, molitelj je svjestan da ove dvije nasuprotne trojke stavljene na vagu nikako ne mogu biti u ravnoteži – ljudska zloća ne može biti protuteža onom što je Božje.

Bezakonje svoje priznajem, grijeh je moj svagda preda mnom. Glagol *jada*, *priznati* znači i *spoznati* i *to iskustveno*, skoro da se radi o *osjetiti*. Psalmist se ovdje nepogrešivo osjeća grešnikom; tišti ga grijeh; teret mu je kojeg treba zbaciti. Ako je grijeh pred njim, znači da je i pred Bogom. Tu, u dubinu duše vidi Bog jer on je stvorio naše *bubrege u krilu majčinu* (usp. Ps 139,13); Njemu naša dubina nije strana ni daleka; On je poznaje bolje negoli mi sami.

Molitelj potom baca pogled na samog sebe i konstatira: *grešan sam rođen. Biti označen nečim u majčinoj utrobi* u SZ znači *biti time životno obilježen, imati to kao dio svoga bića*. Molitelj osjeća da je grijeh je oduvijek dio njega. On je sila u njemu koja ga tjera, čini ga sklonim činiti ono što je nepravedno: *to ne činim više ja, nego grijeh koji prebiva u meni*, kazat će Pavao (Rim 7,17). Uzdajući se u Božju ljubav prema istini jer pred Njim se ne pravi bolji nego što jest, priznaje da je u dubini grešan.

Ti ljubiš srce iskreno u hebr. to zvuči *Ti ljubiš istinu koja je svjetlo* pa čak i tamo gdje je čovjek izgubljen u nejasnim dubinama svoga bića, svoje svijesti i savjesti. Psalmist, duboko osjećajući svoju tminu, zna da je priznanje vlastitog bijednog stanja ono svjetlo istine u njemu koje ne smije zanemariti. Kakva god bila, pred Boga može doći samo sa istinom.

I baš zato, u svojoj dubini on traži i ozdravljenje. Mudrost je jedna od najviših, ali istovremeno i najdubljih stvarnosti o kojima govori SZ. Molitelj osjeća da se promjena treba zbiti u dubini duše; tamo ga Bog mora početi *učiti mudrosti*. Nek mu da ono najviše što čovjek može dobiti i što ga sigurno uvodi u najdublje dubine unoseći u njih svjetlo i red, tamo gdje je sam sebi nejasan.

Tu je ključni moment psalma: Bog u svojoj ljubavi i milosrđu u tmine moliteljeve duše, u dubinu njegova bića unosi svjetlo svoga projekta. Istina i mudrost su iskonsko svjetlo, svjetlo dobrohotno i prijateljsko koje ulazi u nabore čovjekove duše kamo ni on sam ne može doprijeti pogledom, gdje ne može kontrolirati ono što mu se događa; svjetlo ga poučava i potiče na iskrenost i na korak prema onome što zaista treba postati, bez čega se sada pati *u porođajnim bolima* (usp. Rim 8). Time mu daje da otkrije istinu o sebi samom, da dođe do daha, da može ići prema onom što treba biti, tamo gdje je njegova punina.

Sada u svjetlu mudrosti spoznaje grijeh, ali i Božju dobrotu, Njegov *hannan*, *hesed* i *rahamim*. Sada je jasno zašto je u r. 6 kazao: *Tebi, samom Tebi ja sam zgriješio*. To je isprva čudno jer David je najprije sagriješio sa Bat-Šebom, potom dao namjestiti pogibiju njezina muža Urije i onda je uzeo k sebi. On je svoj grijeh tako dobro sakrio da nitko nije ništa primijetio dok nije progovorio

prorok Natan (2Sam 12,1-15). Slično je i izgubljeni sin shvatio i rekao: *Oče, sakriješih protiv neba i pred tobom* (Lk 15,21). Iako različiti, svi grijesi idu protiv Boga! Zato će njemu biti usmjereno i kajanje.

On u svojim dubinama čezne za čistoćom; on znade, on ima toliko pouzdanje u Boga da ga može potpuno očistiti i *izbijeliti kao snijeg*. Očišćenje će mu donijeti *radost i veselje*: to jasno govori kolika je sada njegova patnja i čežnja da mu se u dubini duše nastani čistoća i mudrost. Ovim završava zona grijeha (rr. 3-11) u kojoj se molitelj živo suočavao sa grijehom kojeg je počinio, grešnošću koja prožimlje njegovo postojanje te živo čeznuo za oslobođenjem, za očišćenjem koje će mu donijeti radost i veselje.

Prijelaz u zonu milosti čovjek ne može sam izvesti; ne može sam sebe preporoditi. Novi život koji u njemu treba početi može samo Bog dati jer samo je on tvorac života. I sada u tri slijedeća retka molitelj tri puta moli za dar Duha Svetoga neka, kao što je i u Stvaranju nad kaosom (usp. Post 1,1-2), siđe nad njega, uđe u nj i tako preporodi njegovo biće.

Čisto srce može samo Bog dati; glagol *bara* se upotrebljava samo za Boga: kao što je u Post 1 iz kaosa uredio dobri i lijepi kozmos, tako jedino On može kaos u moliteljevoj dubini preurediti u novi, čudesan svijet. Posljedica tog preuređenja i stvarateljskog zahvata treba biti jedan novi duh – *duh postojan*.

Ne odbaci me od lica svojega. On želi ostati boraviti pred licem Božjim jer to u SZ znači živjeti u Njegovoj milosti i gledati njegovo spasenje. Naime, Ps 104 lijepo kaže: *Sakriješ li lice svoje, tad se rastuže; ako dah im oduzmeš ugibaju i opet se u prah vraćaju. Pošalješ li dah svoj opet nastaju i tako obnavljaš lice zemlje*; zemlja zadobiva svoje lice samo ako joj Gospodin otkrije svoje lice!

Učvrsti me duhom spremnim. Spasenje može udijeliti samo Bog. Zato što je izlazak iz ropstva i put u život, ono je radost. No spasenje je potpuno samo ako se u potpunosti odstrani grijeh: i sjećanje na njega, ali i sklonost prema njemu. Jer grijeh i nastaje što nam je duh slab i nepostojan, podlozan navalama uspomena, sadašnjih izazova i straha.... Molitelj vjeruje da je moguće dobiti toliko *spreman duh* koji će ne samo njega čuvati od grijeha, nego i druge vraćati na staze Gospodnje. A to se događa ponajprije u liturgijskom ambijentu, jer će po uslišanju molitve pokajnik prinijeti žrtvu zahvalnicu i time javno svjedočiti o Božjoj dobroti i tako poučavati druge (usp. Ps 22,23-26).

Psalmista moli izbavljenje *od krvi prolivene*, vjerojatno misleći na krivnju za smrt Urije Hetita, iako kršćanska a čini se i židovska tradicija (usp. natpis nad Ps 51) kao glavni grijeh vide preljub sa Bat-Šebom.

Ono što je prije govorio molitelj bio je sud, prosuđivanje svojih postupaka i položaja u kojem se potom našao. Međutim, to još uvijek nije raskajanost, nije bol i žaljenje zbog grijeha. Ponekad čovjek, iako druge ima za što optužiti, ne vidi za što bi sebe optužio, misli da grijeh nije samo njegov, da nije napravio ništa krivo iako moralni nauk govori suprotno itd.

Sada do kraja izriče svoj glavni argument: on se uzda u Božju naklonost *raskajanom srcu!* Takvo srce je zalog čovjekove spremnosti na promjenu i na prihvaćanje novog duha. Važnost srca ovdje podsjeća na Hoš 6,6 *ljubav mi je mila, ne žrtve, poznavanje Boga, ne paljenice*. Srce koje je spremno vratiti se Gospodinu Njemu je najvrednije. Zato je ono najveća žrtva.

Molitelj nas i ovdje može nečemu poučiti. U r. 6. kaže *pravedan će biti kad progovoriš, pravedan kad presudiš*. Mi to odmah zamišljamo kao sud: povrijeđena strana – ovdje čak ubijena – jest Urija, naprama njemu stoji krivac David a iznad njih Bog koji kao sudac treba između njih presuditi. Međutim, situacija je ipak drugačija. Za razliku od nas koji Boga uvijek stavljamo nekamo daleko, izvan i iznad naših krugova i miljea, psalam je jasno rekao *Tebi, samom Tebi ja sam zgriješio*. Grijeh protiv čovjeka jest odmah i protiv Boga; to je David i pred prorokom Natanom odmah priznao: *sagriješio sam protiv Gospodina* (2Sam 12,13)! Bog, dakle, nije prije svega sudac nego je oštećena, „ubijena“ strana jer tako je i počelo: i Urija je Božja slika (usp. Post 1,26-27), bio je upisan u Njegov dlan (Iz 49,16; usp. Izr; Mt 25,31-46)!

Molitelj se sada nalazi suočen, oči u oči s onim koga je oštetiio tj. ubio – na prvom mjestu s Bogom, pa tek onda s Urijom. Sjetimo se Petra: dok je nijekao Isusa i prvi i drugi i treći puta, sigurno je znao što radi i sigurno je osjećao da nije u redu, da je kriv, kukavica – *ne poznam tog čovjeka!* Međutim još nije zaplakao. Kad će se to dogoditi? Zaplakat će tek kad ugleda Isusa, tek kad se sretne s Njegovim pogledom, kad pogleda u oči Onoga koga se maločas odrekao. Oči u oči! Tada će mu proći kroz svijest poput munje: ja sam zanijekao ovog čovjeka a On ide umrijeti za mene! Ti ideš umrijeti a ja ću živjeti jer sam Te zanijekao! Ti za mene ideš u smrt a ja se Tebe odričem da bih živio – kakav sam bijednik, kakva sam nula! Isusov pogled koji ne prekora, koji ne osuđuje, u kojem nema bijesa ni gorčine nego povjerenje njemu, Petru, koji to ne zaslužuje – evo, tu se on slomio, tu su provrle suze!

Tako i molitelj u našem psalmu, svjestan Božje dobrote i naklonosti, njegove neizmjerne pažnje koja ga je pratila na svakom koraku tijekom njegovog čudesnog puta dok nije postao kraljem a i poslije, sada staje pred Boga, suočava se s njim oči u oči. I tu počinje ono duboko u čovjeku, ona bol zbog toga što se dogodilo, bol nad povredom onog što je bilo najdublja tajna njegovih dana, svjetlo njegovog života, onog što je veselilo njegove korake. Samo iz tog živog doživljaja Njegove ljubavi može proizaći kajanje. Takvo nešto može samo želja i bol za tom ljubavlju. Tu je Davidova veličina.

Koliko je to duboko u njemu, koliko životno, vidjet će se kada kasnije bude progonjen od svoga sina Abšaloma (2Sam 15). Sa nevjerojatnim je strpljenjem pa i blagošću podnosio progon. Sve je učinio da njegov sin preživi vojni sukob. Nakon što je Abšalom ipak ubijen, gorko je za njim plakao. Tako je na neki način sam djelomice proživljavao ono što i Bog: njegov vlastiti sin, njegova slika (usp. Post 1,26; 5,3) digao je na nj ruku da bi ubio, i on mu poslije svega ne samo oprašta nego čak i žali za njim! Ime u Bibliji, znamo, izriče bit osobe.

Abšalom nije upoznao svoju bit, istinu o svom životu jer njegovo ime znači: *moj otac je mir* (Abi-šalom, usp. 1Kr 15,2.10). Istina nije zato manje istina: David je doista bio mir i oprostjenje svome sinu, ali ovaj to nije htio. Onaj mir kojeg je David nekoć tražio nakon svog grijeha od Oca nebeskog, sada ima u sebi, ima ga dovoljno unatoč sinovljevoj uvredi, progonu pa i smrtnoj opasnosti i želi mu je dati. David je dakle usvojio, u sebe pustio ono božansko! Evo, tu imamo *imitatio divina*, nasljedovanje Božje dobrote i praštanja. To je primjer pokajanja, ali i obraćenja jer u Davidov je život zaista ušla mudrost koja će ga poučavati u dubini duše; u njegovu je životu od sada više svjetla Božjeg, praštanja i blagosti, onog Božjeg očinskog i majčinskog prema sinu bez obzira kakav je: *neka ga, nek živi, nek raste, neka cvjeta*. Tako je David ušao u cirkulaciju ljubavi, nju prima, ona ga nosi, nju daje. Tu on dosiže svoju ljudsku i vjerničku zrelost, tu on daje obilne duhovne plodove, očituje da ga je Gospodin *u dubini poučio mudrosti* (usp. r. 8) i *učvrstio ga duhom spremnim* (usp. r. 14)!

Posljednja dva retka psalma proširuju horizont i dodaju notu kolektivnosti označenu obnovom Jeruzalema (r. 20) i kulta u njemu (r. 21). Do sada je pomirenje s Bogom bilo promatrano na osobnoj razini a sada se pogled usmjerava na pomirenje cijelog naroda. Pojedinac treba biti svjestan da njegovi postupci imaju odraza na ukupnost; svatko treba znati da pomaže ili odmaže ukupnom stanju stvari. No, zato i nada u trenutak kad će svi biti očišćeni, kad grijeha više neće biti, otvara prekrasnu perspektivu novog, obnovljenog svijeta kojeg svatko može već sada početi graditi u svom srcu. Treba moliti da svi toga postanu svjesni.

Zaključne misli

Ovaj psalam napisan prije više od 2000g. pokazuje kako čovjek može naći pravi put pokajanja jer se ono obavlja u dijalogu s onim koji ga ljubi više od majke i koji je u stanju mijenjati srce čovjeka. Pokazuje kako je pokajanje pred živim Bogom početak *novog stvaranja* srca jer čovjek se tada okreće od stranputice i u sebe prima mudrost – ono što je božansko. Početke božanskog života.